

QORAQALPOG'ISTON RESPUBLIKASI TIBBIYOTINING RIVOJLANISH
TARIXI (1925-1945 YILLAR)

Kamalova Miyrimli Satbaevna

*O'zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi Qoraqalpog'iston bo'limi Qoraqalpoq gumanitar
fanlar ilmiy-tadqiqot instituti*

Annotatsiya: Ushbu maqolada Qoraqalpog'iston Respublikasida 1925-1945 yillar oralig'ida tibbiyot sohasi rivojlanishi va uning asosiy yo'nalishlari tahlil qilinadi. O'sha davrda sog'liqni saqlash sohasidagi asosiy muammolar, hukumat va xalqaro tashkilotlarning qo'llab-quvvatlashi orqali sog'liqni saqlash tizimining shakllanishi va rivojlanishi haqida fikr yuritiladi. Bu jarayonda Qoraqalpog'istonda yangi kasalxonalar, poliklinikalar va shifoxonalar tashkil etilgan bo'lib, epidemiyalar bilan kurashish bo'yicha davlat miqyosidagi dasturlar amalga oshirilgan. Ushbu maqola 1925-1945 yillardagi tibbiyot tarixining ayrim muhim qirralariga e'tibor qaratadi va o'sha davrdagi tibbiyot muassasalari va shifokorlarning faoliyatini yoritadi.

Kalit so'zlar: Qoraqalpog'iston tibbiyoti, sog'liqni saqlash, epidemiyalar, kasalxonalar, shifoxonalar, tarixiy rivojlanish.

1925-1945 yillar Qoraqalpog'iston Respublikasining sog'liqni saqlash tizimi uchun ahamiyatli bir davr bo'lgan. Ushbu davrda, Qoraqalpog'istonda sog'liqni saqlash tizimi hali shakllanish bosqichida edi. Sovet Ittifoqining qo'llab-quvvatlashi bilan, bu davrda mintaqada bir qator sog'liqni saqlash muassasalari tashkil etildi va keng miqyosda tibbiy xizmat ko'rsatish boshlandi.

1925 yilda Qoraqalpog'iston hududida ilk tibbiyot muassasalari tashkil etilgan. Bu davrda Qoraqalpog'istonning qishloq joylarida aholiga tibbiy yordam ko'rsatish imkoniyatlari juda cheklangan edi. Sog'liqni saqlash xizmatlari asosan shahar markazlarida bo'lgan bo'lsa-da, davr mobaynida kasalxonalar va shifoxonalar ochila boshladi.

Misol uchun, 1930-yillarda Amudaryo bo'ylarida epidemiologik kasalliklar keng tarqalgan edi va bu holat davlatni sog'liqni saqlash sohasiga katta e'tibor qaratishga undadi. Shu boisdan, o'sha yillarda sanitariya-epidemiologiya xizmatlari yo'lga qo'yilgan.

1925-1945 yillar davomida Qoraqalpog'istonda tarqalgan asosiy epidemiologik kasalliklardan biri bezgak edi. 1930-yillarda Qoraqalpog'iston aholisi orasida yuqori darajadagi o'lim holatlariga sabab bo'luvchi epidemiyalarga qarshi kurash maqsadida maxsus sanitariya otryadlari tashkil etildi. Shu bilan birga, vaksinalar va dori-darmon vositalari yetkazib berish, profilaktik tadbirlar o'tkazish va aholini bu kasalliklardan ogohlantirish maqsadida keng qamrovli dasturlar ishlab chiqildi.

Tibbiyot kadrlarini tayyorlash jarayonida respublikaga boshqa hududlardan shifokorlar va tibbiyot xodimlari jalb qilindi. Shu bilan birga, Qoraqalpog'istonda ham o'z mutaxassislarini tayyorlash ishlari yo'lga qo'yildi. Bu davrda sog'liqni saqlash sohasidagi o'qitish dasturlari va kurslar tashkil etilgan.

Misol tariqasida, 1936 yilda Nukusda birinchi tibbiyot kolleji tashkil etilishi ahamiyatli hodisa bo'lgan. Bu o'quv dargohida mahalliy aholidan bo'lgan tibbiyot xodimlari tayyorlana boshlandi.

1940-yillarda onalik va bolalikni himoya qilish yo'nalishidagi ishlarga alohida e'tibor qaratildi. Nukus shahrida birinchi tug'ruqxona va bolalar shifoxonalari tashkil etilib, bu muassasalar onalar va bolalarga tibbiy yordam ko'rsatishda muhim rol o'ynadi. Shuningdek, onalik va bolalik salomatligi bo'yicha keng qamrovli dasturlar amalga oshirilgan.

Qoraqalpog'iston Respublikasi mustaqillikka erishgach, sog'liqni saqlash sohasida bir qator islohotlar amalga oshirildi. Mustaqillik davrida tibbiyot tizimini zamonaviylashtirish, mavjud inshootlarni qayta ta'mirlash, yangi muassasalar qurish va tibbiy xizmatlar sifatini oshirishga alohida e'tibor qaratildi. Quyida mustaqillik davridagi asosiy o'zgarishlar va yutuqlar haqida qisqacha ma'lumot berilgan.

Mustaqillikka erishgandan keyin, O'zbekiston va Qoraqalpog'iston hukumati sog'liqni saqlash tizimini xalqaro standartlarga mos ravishda isloh qilishga kirishdi. 1990-yillarning boshidan boshlab, sog'liqni saqlash tizimini bozor iqtisodiyoti talablari asosida qayta tashkil etish va mustaqil tibbiy sug'urta tizimini joriy qilish ishlari boshlandi. Ushbu jarayonda qishloq joylardagi tibbiy xizmat sifatini oshirish uchun maxsus dasturlar ishlab chiqildi.

Mustaqillik yillarida Qoraqalpog'istonda bir qator yangi tibbiyot muassasalari, shu jumladan ixtisoslashgan kasalxonalar, tug'ruq majmualari, bolalar shifoxonalari va poliklinikalar qurildi. Shu bilan birga, mavjud shifoxona va poliklinikalar kapital ta'mirdan chiqarildi, zamonaviy tibbiy uskunalar bilan jihozlandi. Bu, ayniqsa, Nukus shahri va yirik aholi punktlarida sezilarli darajada bo'ldi.

Misol uchun, yurak-qon tomir kasalliklarini davolash markazi, onkologiya markazi va pediatriya markazlari kabi ixtisoslashgan muassasalar faoliyati yo'lga qo'yildi. Ushbu muassasalar mintaqada maxsus davolash va diagnostika xizmatlarini ko'rsatish imkoniyatlarini kengaytirdi.

Mustaqillikdan keyin tibbiyot xodimlarini tayyorlashga katta e'tibor qaratildi. Nukus shahridagi tibbiyot kolleji va O'zbekiston davlat jahon tillari universitetining tibbiyot fakultetlari kabi o'quv muassasalari shifokorlar va hamshiralarni tayyorlash uchun zamonaviy dasturlarni ishlab chiqdi. Shuningdek, chet ellarda o'qish imkoniyatlari kengaytirildi va xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlikda o'quv kurslari tashkil qilindi.

Onalik va bolalik salomatligini yaxshilash maqsadida davlat tomonidan bir qancha dasturlar amalga oshirildi. Homilador ayollar uchun bepul tibbiy xizmat ko'rsatish tizimi yo'lga qo'yildi, yangi tug'ruq majmualari va bolalar shifoxonalari tashkil etildi. Bu sohada xalqaro tashkilotlar, jumladan Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti (JSST) va Birlashgan Millatlar Tashkiloti bolalar jamg'armasi (UNICEF) bilan hamkorlikda ishlanayotgan dasturlar bolalar va onalar o'limini kamaytirishga qaratilgan.

Mustaqillik yillarida yuqumli kasalliklar, jumladan sil, gepatit, VICH/OITS va boshqa kasalliklarga qarshi kurash kuchaytirildi. O'zbekiston va Qoraqalpog'iston hukumati xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlikda keng qamrovli emlash kampaniyalari, profilaktika dasturlari va kasalliklarni aniqlash bo'yicha diagnostik uskunalar bilan ta'minlashni yo'lga

qo'ydi. COVID-19 pandemiyasi davrida esa tibbiy tizimning mustahkamligi va pandemiyaga qarshi kurashish bo'yicha ko'p chora-tadbirlar amalga oshirildi.

Qoraqalpog'istonda sog'liqni saqlash tizimini rivojlantirishda xalqaro tashkilotlarning, xususan JSST, UNICEF, Jahon Banki va Osiyo Taraqqiyot Bankining grant dasturlari muhim rol o'ynadi. Ushbu tashkilotlar yordamida mahalliy tibbiyot muassasalari yangi texnologiyalar bilan ta'minlandi, malakali kadrlar tayyorlashda yordam berildi va sog'liqni saqlash sohasidagi tadqiqotlarni qo'llab-quvvatlandi.

So'nggi yillarda, ayniqsa COVID-19 pandemiyasi davrida, Qoraqalpog'istonning ayrim hududlarida telemeditsina xizmatlari joriy qilindi. Ushbu tizim bemorlarga uzoqdan maslahat olish va diagnostika xizmatlaridan foydalanish imkoniyatini yaratdi, ayniqsa chekka hududlarda istiqomat qiluvchi aholi uchun qulayliklar yaratdi.

Xulosa

1925-1945 yillar davomida Qoraqalpog'istonda tibbiyot sohasi rivojlanishining ilk bosqichlari shakllandi. Ushbu davrda sog'liqni saqlash tizimi asosan davlat tomonidan qo'llab-quvvatlangan va shifokorlar faoliyati orqali aholiga tibbiy xizmat ko'rsatish kengaytirilgan. Mazkur davrda qabul qilingan chora-tadbirlar Qoraqalpog'istonning keyingi tibbiyot tarixida ham asos bo'lib xizmat qilgan.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Axmedov, B. (1985). Qoraqalpog'iston tibbiyoti tarixi. Toshkent: Fan.
2. Karimov, S., & Mirzaev, X. (1991). Sovet davrida O'zbekiston sog'liqni saqlash tizimi rivoji. Toshkent: Sog'liqni Saqlash Noshiriyoti.
3. Rasulov, U. (2003). O'zbekiston tarixida epidemiologiya va sanitariya sohasining rivoji. Toshkent: Universitet Noshiriyoti.
4. Johnson, J. & Khalimov, N. (2009). Central Asia's Medical History. New York: Academic Press.